

heden dien stig maakte voor de kliniek. De vele moeilijkheden, die hij hierbij ontmoette, heeft hij met grooten ernst, onpartijdigheid en nauwgezet pogen op te lossen, terwijl de in zeer goede taal geschreven dissertatie blijk geeft, dat hij geen moeite of arbeid schuwde, wanneer het gold, mogelijke strijdpunten tot beslissing te brengen. Hij bracht meer dan hij beloofde.

Het zou Ref. tot dankbaarheid stemmen, wanneer de flinke opruiming, die Schrijver onder die bacteriën hield, welke door hem voor identiek met coli-bacillen worden verklaard, definitief mocht blijken.

J. A. WIJNHOF.

J. W. BALLANTYNE, *The diseases and deformities of the foetus. An attempt towards a system of antenatal pathology. Volume II. Congenital diseases of the subcutaneous tissue and skin.* Edinburgh 1895. 263 pag.

Dit tweede deel behandelt in hoofdzaak het sclereem en de ichthyosis, benevens eenige minder bekende en zeldzame huidaandoeningen. Dezelfde zorg en uitvoerigheid, die in het eerste deel werd gevonden bij de beschrijving van den foetalen hydrops en het oedema foetus vindt men hier terug. Daarenboven is het boekje duidelijk geschreven, en komt mij de critische behandeling — voorzoover ik dat beoordeelen kan — goed voor. Doch ik vrees, dat BALLANTYNE zijn taak te breed gaat opvatten. Hij wijst daarop zelf in zijn voorrede en meent, dat — zelfs als hij zijn onderwerp niet zou kunnen afwerken — een goed stuk beter zal zijn, dan een oppervlakkig geheel. Toch zou het jammer zijn, als hij door uitvoerigheid de zaak bedierf. Dit deeltje bevat reeds 10 pagina's addenda, grootendeels bestaande uit literatuur-opgaven en casuïstiek, ter aanvulling van reeds afgeschreven hoofdstukken. Als dat zoo doorgaat, zullen de volgende deelen — en die zullen vele zijn — onleesbaar en zijn boek onbruikbaar worden. Dat zou — het onderwerp in aanmerking genomen — zeer jammer zijn. Laten wij hopen, dat hij het juiste midden zal weten te houden tusschen oppervlakkigheid en de neiging om niets onvermeld te laten.

Ook is het te betreuren, dat de prijs van dit deeltje met weinig illustraties zoo hoog is (10/ 6).

Leiden, Sept. 1895.

Dr. SIEGENBEEK VAN HEUKELOM.

PARTICULIERE CORRESPONDENTIE.

Berlijn, October 1895.

Amice Gérant!

Volgens belofte, de vorige week gedaan, schrijf ik U iets over den spraakcursus van Dr. GUTZMANN. Collega SCHUTTER uit Groningen had mij op dezen